

Koeru Keskkool

**SUUSATAMINE JA KOERU SUUSATAJAD: TINGIMUSED,
VÕIMALUSED JA TEEKOND OLÜMPIANI**

Uurimistöö

Autor: Kregor Kruusalu, 11. klass

Juhendaja: õp Marika Nagla

Koeru 2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SUUSATAMISEST, VARUSTUSEST JA NENDE VALMISTAMISEST AJALOOS.....	4
2. EESTLASTEST SAAB SUUSARAHVAS	7
2.1. Esimesed teadaolevad suusavõistlused.....	8
2.2. Suusavarustuse areng ja tänapäevased valikupõhimõtted	9
3. KOERU SUUSAAJALUGU	11
4. KOERU SUUSATAMISE KULDAEG JA PARIMAD SPORTLASED NING SELLE PÄRAND TÄNAPAEVA SUUSATAMISES	15
5. PAVO RAUDSEPA SPORDITEE OLÜMPIANI	20
KOKKUVÕTE	26
KASUTATUD MATERJALID.....	27
LISA 1. SUUSANINA PAINUTAMINE NING HÖÖVELDAMINE	28
LISA 2. KOERU KOOLI VANAD SUUSAD.....	29
LISA 3. KOERU TERVISERADA AASTAL 2025	30
LISA 4. KOERU-JÄRVA-JAANI SUUSAMARATON	31
LISA 5. TUBLIMAD SUUSATAJAD KOERU KULDAJAL.....	32
LISA 6. SUUSARADADE TEGEMISEKS RAJAPRESSId	34
LISA 7. PAVO RAUDSEPA SUUSASPRINDI VÕISTLUS KOERUS	35
LISA 8. VAO KOOLI MATKAMINE/SUUSATAMINE	38
LISA 9. INTERVJUU PAVO RAUDSEPAGA	39
LISA 10. INTERVJUU KÜSIMUSED GERT KAMSILE.....	40
LISA 11. INTERVJUU KÜSIMUSED TOOMAS AANILE	41

SISSEJUHATUS

Minu uurimistöö teemaks on “Suusatamine ja Koeru suusatajad: tingimused, võimalused ja teekond olümpiani”. Teema valikul lähtusin iseenda huvist suusatamise vastu. Olen selle spordialaga tegelenud juba alates lapsepõlvest ning seetõttu tundus loomulik ja inspireeriv uurida põhjalikumalt suusatamise arengut Koeru piirkonnas ning võimalusi, mida see ala noortele pakub.

Töö eesmärk on välja selgitada, milliste tegurite abil on Koerust sirgunud tipptasemel suusatajaid ja millised olid varasemad tingimused, mis võimaldasid neil edu saavutada. Uurin, millised on suusatamise põhitõed ja millist varustust on vaja, et alaga tegeleda nii harrastaja kui ka sportliku eesmärgiga treenija tasemel. Lisaks uurin, kuidas jõudis meie kandi mees, Pavo Raudsepp olümpiale ja millist rolli mängisid selles Koeru treeningtingimused. Küsitlen ka Otepää suusakooli õpilast Gert Kamsi (Lisa 10). Samuti soovin kinnitust oma väitele, et suusatamine on väärtuslik ja arendav spordiala, mida võiks igaüks proovida.

Uurimistöö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis käsitlen suusatamise kujunemist ja suuskade valmistamist ajaloolises vaates. Teises peatükis annan ülevaate suusatamise arengust Eestis, esimestest võistlustest ning suusavarustuse arengust ja tänapäevastest valikupõhimõtetest. Kolmandas peatükis keskendun Koeru suusaspordi ajaloole, suusaradadele ja treeningtingimustele ning suusatamise rollile kohalikus kogukonnas. Neljandas peatükis käsitlen Koeru suusatamise kuldaega, silmapaistvaid sportlasi ja võistlusi ning selle mõju tänapäevasele suusatamisele. Viiendas peatükis annan ülevaate Pavo Raudsepa sporditeest kuni taliolümpiamängudeni ja tema panusest Eesti murdmaasuusatamisse.

Materjali kogumiseks uurisin kirjandust, artikleid ning viisin läbi intervjuu Pavo Raudsepaga (Lisa 9). Küsitlesin Toomas Aani, kes on olnud Koeru suusatamise arengus oluline isik (Lisa 11). Tema teadmised ja mälestused aitasid mõista nii varasemaid treeningutingimusi kui ka piirkonna suusatamise traditsioone. Saatsin küsimused Otepää suusakooli õpilasele Gert Kamsile.

1. SUUSATAMISEST, VARUSTUSEST JA NENDE VALMISTAMISEST AJALOOS

19. sajandil kasutati suuski – mida kutsuti ka suksideks – peamiselt jahimeeste, metsavahtide ja riistameistrite poolt, et hõlbustada liikumist pehmes talvelumes (Joonis 1). Suuski kasutati Eestis juba sajandeid, kuid eelkõige olid need praktilised liikumisvahendid. Tugevad ja laiad metsasuusad sobisid hästi metsarohketele aladele, sest nende eesmärk polnud sport, vaid igapäevaste tööülesannete kergendamine. Suusatamine kui spordiala jõudis Eestisse alles 20. sajandi alguses ning muutus laiemalt tuntuks 1930. aastatel, kui Avinurme mehed hakkasid suuski ka müügiks valmistama, ehkki omatarbeks tehti neid juba varem. Need arengud märkisid üleminekut praktilistelt metsasuuskadelt spordisuuskadele, kujundades suusatamist Eestis tunnustatud spordialaks. (Avinurme Ajavakk, 2020, Eesti suusaliit)

Piigid pihku, wibud wõõle,
Suusad jalga, suisa tööle!

Wõsa Willem käinud wargil,
Pea ta nahk on näha pargil.

Joonis 1. Esimene pilt suusatajatest Eesti ajakirjanduses (Postimees, 1905)

1930. aastatel peeti suuskade jaoks sobivaks materjaliks puid, mis olid samal ajal kõvad, kerged, painduvad ja kuivad. Traditsioonilisi jahimehesuuski valmistati Eestis eelkõige haavast, aga kasutati ka remmelgat, pärna, kaski, vahert, tamme, saart ja jalakat – iga puuliik andis erineva kombinatsiooni kergusest, libedusest ja vastupidavusest. Kasutatakse ka kadakat, pihlakat, pähklipuud, männipuitu ja kuuske. Uuema aja sportsuusad valmistati tavaliselt kasest, vahtrast või tammest, sest need on sitked, vetruvad ja kulumiskindlad. Materjalide valikul tuli arvestada iga puuliigi omadust. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Pajupuust suusad olid libedamad kui tavalised haavasuusad, kuid sobiva jämedusega paju leidis harva, mistõttu valmistati neist suuski vähe. Suusaninas oli auk, millest läks läbi nõör – seda kasutati suuskade vedamiseks kõval teel. Kunagi olid sellised suusad igal metsavahil. Suuskade alumine külg oli tavaliselt sile, ilma sooneta, kuigi mõnikord soovitati ülemist pinda kujundada katuseharja sarnaseks, et lume langemist hõlbustada. Suusaninad olid kergelt üles kaarduvad ja noolekujulised, tagumine ots lõigati sirgelt. Samuti ka polnud mingit erilist lahendust, kuidas need suusad jalgade otsas seisaks. Tavaliselt oli paksemast kohast suusa sisse tehtud august, läbi aetud nõör (Joonis 2). (Avinurme Ajavakk, 2020)

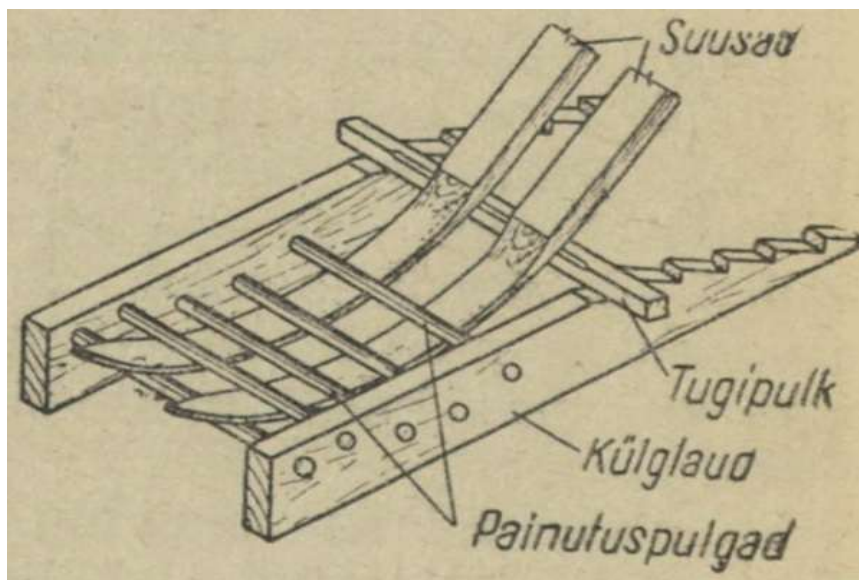
Joonis 2. Pajupuust suusk (Viires, 1947)

Vanema aja suuskade valmistamise kohta on ka vähe kirjalikke juhiseid, on ülevaade koostatud nii traditsioonilisest teadmisest kui ka hilisemate koduste õpetuste põhjal. Eesti rahvapärased suusad erinesid moodsatest sportsuuskadest, need olid märksa lühemad ja laiemad, umbes (150–215 cm) pikad, (13–20 cm) laiad ja (1,3–2 cm) paksud. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Traditsioonilised suusad olid keskelt, jaluse kohalt, paksendatud. See lahendus oli otstarbekas, kuna takistas suuskade keharaskuse all läbi vajumist. Tavaliselt tehti erinevaid lahendusi, kuidas kellelegi meelejärgi oli. Kõige mõttekam oligi selline variant, kus paksemast kohast suusa sisse tehtud august, aeti läbi nõör. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Esimesed suusakepid olid valmistatud puust või bambusest ja olid peaaegu mehe pikkused. Omapäraselt kasutati ühte suusakepi liikumiseks, mis tulenes sellest, et suuskadel liiguti peamiselt jahil ja sõjaväeteenistuses. Kuigi tollal ei kasutatud väga suusakeppe siis hoidis suusataja tasakaalu ninadesse tehtud aukudest, läbi seotud nööride abil. Samuti hoidis see ka suusatajal suuski jala küljes, sest kunagi ei olnud mingeid erilisi lahendusi ega suursuguseid suusasaapaid. Sellist lahendust kasutasid ka kaitseliitlased. (Avinurme Ajavakk, 2020; Wikipedia, 2025)

Suuskade kõverust tehti suusa paenepuul ning lõpu viimistlemiseks kasutati hõõveldamis pinki, mis andis suusale oma kuju ja paksuse (Lisa 1). Kõvera puu puhul lõhuti palk kaheks ja kummastki poolest valmistati üks suusk. Levinumaks meetodiks kujunes siiski suusaninade painutamine. Selleks hoiti suusaninasid kuumas tuhas või kuumuse käes, leotati mitu päeva või kasutati kõige sagedamini keetmist. Näiteks kasepuust suusanina hautati umbes 35 cm ulatuses, keevas vees ligi tund, kuni puit muutus piisavalt pehmeks, et painutamisel ei praguneks. Umbes 30–45 minutilist keetmist. Pärast seda painutati nina kohe ettevaatlikult sobiva abivahendi abil ning vajaduse korral keedeti uuesti. Et suusk saaks valmida oli vaja teha järgmised tööd: valmistamine, viimistlemine, suusanina painutamine selleks ettenähtud puupingil (Joonis 3). (Avinurme Ajavakk, 2020)

Joonis 3. Suuskade valmistamise paenepuu (Veski, Ussisoo, 1948)

2. EESTLASTEST SAAB SUUSARAHVAS

Eestisse jõudis suusatamine peamiselt Soome kaudu, kuid täit üksmeelt ja kindlust selles pole, kui varased on suusatamise juured Eesti spordiajaloos. Kindel on aga see, et esialgu kasutati suuski praktilisel eesmärgil – jahil, metsas töötamisel ja liikumisel sügavas lumes, kuid 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses hakkas suusatamine siinses kultuuriruumis kujunema juba iseseisvaks spordialaks. Eestlased õppisid suusatamist Soomes ja töid oskused kodumaale, kus hakati korraldama esimesi suusavõistlusi. Sportlased ajastule iseloomulikult napis riietuses nagu kergejõustiklased (Joonis 4). (Lääne, 2007)

Joonis 4. Suusavõistlused Pori linnas (Soosaar, 1912)

1904. aastal kirjutas P. Normann ajalehes, *Põllumees*, ühe esimestest põhjalikumatest Eesti artiklitest, kus ta rääkis suuskadest, nende valmistamisest ja kasutamisest. Ta tutvustas suuski, kui talvist liikumisvahendit, mis tema hinnangul ei olnud suurele osale Eesti elanikkonnast veel kuigi tuntud. Kasutati suuski Võrumaal ja Haanjas juba ammu ajast, kuid mujal Eestis ei olnud neist varem peaaegu üldse juttu olnud. Tegemist on ühe varaseima trükis ilmunud käsitlevaga suuskadest Eestis, ehkki suuskade mainimisi leidis ka varem – peamiselt ilukirjanduses ja reisikirjades. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Esimesed eestlastest suusatajad said nõuandeid Soome üliõpilastelt ja õpetajatelt, näiteks Helsingi ülikoolist. Suusatamine muutus Eestis kiiresti populaarseks, eriti koolinoorte ja sõjaväelaste poolt, ning 20. sajandi algul oli see juba tuntud talispordiala. (Lääne, 2007)

2.1. Esimesed teadaolevad suusavõistlused

Eesti esimesed teadaolevad suusavõistlused toimusid 1912. Aasta talvel Tartus, mille korraldas Vene tudengite spordiselts: “Sport”. Võistlusrada kulges ümber Tartu linna. Hoolimata 12–kraadisest külmast osalesid kaks Siberist pärit üliõpilast poolalasti, ilmselt Soome eeskujul, mis tekitas soojalt riides pealtvaatajates hämmastust. Tartu oli enne Esimest maailmasõda Eesti suusatamise keskuseks. Seal avati ka esimene suusalaenutus, kuigi harrastajaid oli tollal veel vähe. (Lääne, 2007)

Eesti ühiskonnas levis loosung “Terves kehas terve vaim” ning eestlaste kasvava ühiskonna jaoks omandas üha suuremat tähtsust, kehakultuur ehk tollases sõnastuses: kehakarsus. Selle taustal tõusis 20. sajandi alguses ka huvi suusatamise vastu – mitte ainult, kui praktilise liikumisvahendi, vaid järjest enam, kui tervist hoidev ja sportlik tegevus. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Suusatamist peeti sobivaks nii neile, kes otsivad vaikust ja omaette olemist, kui ka neile, kes eelistavad seltskonda, sest seda saab harrastada nii üksi, kui koos teistega. Spordiala mõjub hästi nii kehale kui ka vaimule ning pakub võimalust liikuda värskes õhus, avastada kodumaa loodust ja õppida paremini iseennast tundma. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Parim viis tervise hoidmiseks ja tugevdamiseks on vaba aja veetmine õues mõõduka liikumisega. Talvel täidab seda eesmärki kõige paremini suusatamine, mis hakkas ajaga, üha rohkem populaarsust koguma kuna see paneb kogu keha tööle, parandab hingamist ja tugevdab kopse ning lihaseid. Lisaks on suusatamine vaimselt kosutav, sest võimaldab liikuda vabalt looduses, mitte piiratud alal nagu uisutamine. Suusad on ühtlasi praktiline liikumisvahend sügavas lumes, eriti metsatöölisele ja küttidele. (Avinurme Ajavakk, 2020)

20. sajandi alguses hakkavad ajalehed üha sagedamini avaldama kuulutusi suuskade müügist eri Eesti linnades (Joonis 5), mis näitab suusatamise kiiret levikut. 1910. aasta Postimehe teate järgi telliti Tartu poeglaste gümnaasiumile kehaharjutuste jaoks koguni 32 paari suuski Soomest, sest kool rõhutas vaimse töö kõrval ka kehakultuuri olulisust ning korraldas õpilastele suusatamist, uisutamist ja muid kehalisi tegevusi. (Avinurme Ajavakk, 2020)

Joonis 5. Suuskade müügikuulutus (Päewaleht, 1910)

Suusatamine, kui spordiala kadus mitmeks aastaks teadmatutel põhjustel. See tärkas uuesti 1920. aastal. Üheks olulisemaks eestvedajaks kujunes Tartu tudeng Arnold Veimre-Veiss. 1920. aastal avaldas ta spordilehes artikli, milles rõhutas suusatamise kasulikkust ja juhtis tähelepanu selle vähesele levikule Eestis. Veissi sõnul leidis suuski vaid vähestes taludes ning ka sportlaste seas olid need haruldased. Samuti puudusid ka suuremad suusavõistlused. (Lääne, 2007)

2.2. Suusavarustuse areng ja tänapäevased valikupõhimõtted

Suusavarustus on aastakümnete jooksul märkimisväärselt arenenud ning erineb oluliselt sellest, mida kasutati varasemalt. Kui varasemalt olid suusad valmistatud puidust ja kaalusid mitu kilogrammi ning sidemed olid lihtsad ja ebamugavad, siis tänapäeval on kasutusel kerged ja tehnoloogiliselt arenenud plastikususad. Kaasaegsed suusad on disainitud maksimaalseks libisemiseks ja juhitavuseks ning nende kasutamine eeldab spetsiaalseid suusasaapaid ja klambreid. Tänapäevased suusasaapad on varustatud mitmesuguste toe- ja kaitseelementidega, mis aitavad ennetada vigastusi ja parandada sõidumugavust. Samuti on oluliselt arenenud suusakepid: varasemate puukeppide asemel kasutatakse nüüd plastikust või fiiberkiust keppe, millel on väiksemad kepitulbad ja rihmsidemed. Rihmsidemed võimaldavad tõuke ajal kepi lahti lasta ning aitavad samal ajal kepil kindlalt käes püsida. Suusavarustuse valikul tuleb arvestada mitme olulise teguriga:

- kehakaalu, oskuste ja stiili järgi, mida sõidad, kas uisu- või klassikastiili;
- saapad, mis peavad sobituma klambritega;

- klambrid, mis ühendavad saapa suusaga;
- kepid peavad olema õige pikkusega, mis on tehnika jaoks väga oluline;
- riietus võiks olla kihiline, kuid hingav, ilmale vastav.

3. KOERU SUUSAAJALUGU

Koerus on suusatamisel pikk ajalugu. Esimesed teated suusatamise kohta ulatuvad aega, mil talved olid pikad ja lumised ning suusatamine oli nii liikumisvahend kui ka meelelahutus. Suusatamine Eesti Vabariigi algaastatel ei olnud Koerus kuigi populaarne. Suuskade muretsemine oli kallis ning spordiklubil puudusid vahendid suuskade muretsemiseks. Suuski valmistas, aga lõpuks igaks ise. Koerus hakati täienduskoolis õpetama ka suuskade valmistamist ja palju kursusi anti ka Kaitseliidus (Joonis 6), kuidas suuski valmistada ning pärast seda, hakkas arenema ka suusasport. (Aan, 2018)

Joonis 6. Kaitseliidu kompanii 13. kursus (Mänd)

Osavamad meisterdasid ise endale nii head suusad, et nendega sai ilusti ka võistelda. Võisteldi taliteedel, mis olid kasutuses hobuste ja regedega liikumiseks. Suusatamisest sai kiiresti populaarne spordiala, mille harrastamiseks korraldati kohalikke võistlusi ja üritusi. Enamasti suusatasid lapsed koolisuuskadel (Lisa 2). Mõnel päeval oli koolihoidlas üle saja paari suuski. Nädalavahetuseti oli Mullamägi suusatajatest paks. Sõitsid nii lapsed kui ka täiskasvanud. Isegi peale tunde ei olnud suusarajad mitte tühjad. Suusad olid sel hetkel veel puust, et need paremini libiseks ja tagasi ei vajuks, siis pidi oskama ka neid õigesti määrada. Selajal vabatehnikat ei osatud ning sõideti klassikat. Paljud Koeru kooli suusatajad olid Paides suusavõistlustel tihtipeale medalivõitluses. (Aan, 2018)

Koerus kasutati varem peamiselt puusuuski, mis olid taskukohased ja seetõttu väga levinud. Koolil oli lisaks mõningaid paremaid puusuuski võistkondade jaoks (Joonis 7). Suusakepid olid tavaliselt pilliroost või alumiiniumist. Algajatel olid rihmsidemed, millega sai sõita tavaliste saabastega, vanematel õpilastel aga metallist klambritega sidemed, mis nõudsid spetsiaalseid nahksaapaid. (Aan, 2025)

Joonis 7. Vanad kooliaegsed puusuusad (Aan, 2025)

Koerus peeti kooli omavahelisi suusavõistlusi mõisa pargis ja Mullamäel, ning mõnel korral toimusid seal ka Paide rajooni koolinoorte võistlused. Radu tehti vastavalt lumeoludele – näiteks kooli ja Laaneotsa metsa vahelisel põllul või muudes sobivates kohtades. Hiljem, kui valmisid Koeru terviserajad (Lisa 3), hakati seal korraldama rohkem võistlusi, sealhulgas Koeru mängude suusavõistlusi (Joonis 8). Praegu on terviseradadel võimalik sõita erinevaid kilometraaže, ühest kilomeetrist kuni nelja pooleni. Õhtusel ajal on võimalik suusatada valgustatud 3-kilomeetrise rajal. Terviserajal on võimalik sõita nii klassika kui ka uisustiili. Suusatamine kogus Koeru piirkonnas palju populaarsust ning käidi palju metsas suusatamas. Kui lund oli sadanud, pidid esimesed nägema rohkem vaeva, et rada sõita kõvemaks, sest tollal ei käinud buraan nii tihti metsa vahel. (Aan, 2025)

Joonis 8. Koeru Terviseraja 4,5 km suusaring (Regio AS, 2025)

Üks tähelepanuväärsemaid üritusi oli olümpiasportlase Pavo Raudsepa auks peetud suusasprint kooli võimla taga, kuhu mitmel aastal saabus ka Eesti tippsuusatajaid. Korraldati ka Koeru–Järva-Jaani suusasõite (Lisa 4), kus selgusid kolm parimat. Vasakult: Rannar Kaare, Jaanus Murakas ja Peep Raudsepp (Joonis 9). (Aan, 2025)

Joonis 9. Võistluse kolm parimat (Koeru muuseumi kogu)

Koerus said õpilased suusatamise algõpet mõisa pargis, kus olid sobivad ja turvalised võimalused esimeste oskuste omandamiseks. Mäesõitu harjutati Mullamäel, mis pakkus piisavat kõrgust ja nõlva treeninguteks oli see piisav. Mäesõidu oskusi harjutati samuti kooli juurde rajatud tehiskünkal. Olid olemas ka mõned lühikesed rajad murdmaasuusatamiseks. Eraldi spetsiaalseid harrastajate suusaradu tol ajal veel ei olnud, mistõttu sõideti peamiselt lumistel teedel või tehti suusaga ise põllule rada sisse, kui lumeolud seda lubasid. (Aan, 2025)

Valgustatud suusaradu Koerus ei olnud. Keskkooliõpilastel tuli vahel siiski hämaras suusatada, kasutades ära kooli parki ulatuvat tänavavalgustuse kuma. (Aan, 2025)

Nagu mainitud juba sai, tuli suusarajad tollal ise sisse sõita. Võeti umbkaudselt raja suurus ja tehti mitmeid ringe. Sissesõitev ja kasutatud rada kujunes üsna heaks. Kepijälg tehti nii, et üks suusk hoidis põhijälge ja teine suusk libises kõrval, kuhu kepihoidja jaoks tekkis eraldi soon. Metsaradadel tuli vajadusel ka võsa eemaldada, et rada oleks läbitav. (Aan, 2025)

Kunagi kuulus suusaradade tegemine kehalise kasvatuse õpetaja ülesannete hulka. Seda tööd tegi Uno Aan, kes oli endine tugev suusataja ja hoidis rajad alati heas korras. Värske lumesaju korral sõideti rajad sisse juba esimese tunni ajal, et õppetöö saaks sujuvalt alata. (Aan, 2025)

Koerus oli suusatamine varem väga populaarne – talviti täitus Mullamägi lastest ning suusatamine oli noorte seas üks eelistatumaid. Tugevamad treenisid õpetaja Uno Aani juhendamisel ja kuulusid Paide rajooni edukaimate maakoolide hulka. Mõned suusatajad, näiteks: Pavo Raudsepp, jõudis välja vabariigi koondisesse ja isegi olümpiamängudele. Täiskasvanute seas jäi harrastajaid tol ajal vähemaks, sest püsivaid radu ei olnud. (Aan, 2025)

4. KOERU SUUSATAMISE KULDAEG JA PARIMAD SPORTLASED NING SELLE PÄRAND TÄNAPAEVA SUUSATAMISES

Aastatel 1945–1980 saavutasid Koeru kooli suusatajad häid tulemusi ning tulid tihtipeale medalitele. Samuti on ka nende õpetajad tunnustust väärt (Lisa 5). Esile võib tuua mõned tuntumad sportlased nagu Toomas Aan, Uno Aan, Peep Raudsepp, Väino Raus, Linda Kalek, Karin Pedask, Arvi Saliste ja paljud teised. Koeru kooli suusatajad osalesid edukalt ka maakondlikel ja vabariiklikel võistlustel. Koerus on suusatamine olnud populaarne nii noorte, kui ka täiskasvanute seas. Toimusid mitmed võistlused, näiteks Järva-Jaani ja Koeru maraton ning ART nr. 2 suusatajate võistlus. (Aan, 2018)

Koerus olid olemas suusatajale tollal väga head võimalused. Korraldati võistlusi ning rajad olid väga hästi valgustatud. Suusavarustuses toimus suur muutus, kui kasutusele võeti plastiksuusad, automaatklambrid ja kerged fiiberkiust suusakepid. Uuenev varustus muutus kallimaks, mistõttu paljud pered ei saanud lastele suusavarustust soetada. Selle tõttu hakati koolile looma suusabaasi (Joonis 10). (Aan, 2025. Aan, 2018)

Joonis 10. Koeru Keskkooli suusabaas (Erakogu, 2026)

1980. aastate teisel poolel kerkis Koeru Keskkoolis esile grupp tugevaid noori suusatajaid, kes saavutasid häid tulemusi Paide rajooni võistlustel. Nende seas olid Kalmer Kallasmaa, Valmar Pappel, Pavo Raudsepp, Ott Lindsalu, Andrus Aan ja Janek Kruusalu. (Aan, 2018)

1990. aastatest alates tuli Koeru koolist mitmeid Järvamaa koolinoorte meistrivõistluste võitjaid, nagu Gert Kams, Pilvi Raudsepp, Eva Perejainen, Katre Tatrik ja paljud teised. Treenerina juhendas noori Vahur Palu, kes aitas neil saavutada häid tulemusi ja arendada iseseisvust treeningutes. (Aan, 2018)

Mitmekülgne sporditegevus aitas Koeru noortel silma paista ka suusatamises. Suurem huvi tekkis, kui osa õpilasi läks Otepäälle õppima murdmaasuusatamist. Pavo Raudsepp, Andro Tamm, Veiko Tamm, Gert Kams, Nele Neeme ja Reigo Neeme, kes saavutasid häid tulemusi noorte meistrivõistlustel. Eriti edukas oli Paavo Raudsepp, kes tuli mitmekordseks Eesti noortemeistriks. (Aan, 2018)

Koeru sportlased hakkasid aktiivselt osalema ka Tartu Maratonil. Esimestena võtsid osa Koeru koolist, Toomas Aan, Tõnis Aan ja Peep Raudsepp, kellele järgnesid paljud teised Koeru suusatajad. Koeru suusatamise traditsioon on püsinud tugev ja andnud Eestile arvukalt tublisid sportlasi, kes on rikastanud kohalikku spordielu. (Aan, 2018)

Koeru valla meistrivõistlused suusatamises võitis meestest Mart Laaniste, teise koha saavutas Maario Pihlak ja kolmanda Martin Adusoo. Päeva kiireima sõidu meestest tegi külalisena Peep Raudsepp. Naistest võidutses Pilvi Raudsepp, kellele järgnesid Pille Raudsepp ja Siret Pärtel. C-vanuseklassi poistele oli eraldi distants. Siin oli esikolmik: Bert Tippi, Hardo Reinart ja Alor Jürgen. (Järva Teataja, 2004)

Koerust pärit suusasportlased on edukalt esinenud nii Eesti kui ka maakonna meistrivõistlustel. 2004. aastal saavutas Gert Kams Eesti juunioride meistrivõistlustel kahevõitluses 3. koha. 2004. aastal valiti Gert Kams Koeru valla parimaks suusatajaks. Ta on kahekordne Järvamaa meister suusasprindis. Vabariiklikel võistlustel on Gert saavutanud paremaid tulemusi suusatamise kahevõistluses. Suvisel Eesti juunioride kahevõistluse meistrivõistlustel võitis ta pronksmedali. Lisaks suustamisele oli Gert Koeru spordiklubi jalgpalli võistkonna üks edukamaid väravakütte. Samal aastal saavutas Pilvi Raudsepp Järvamaa meistrivõistlustel juunioride arvestuses 2. koha. (Raudsepp, 2004)

Esimene sobiv masin suusaradade tegemiseks oli lumesaan Buran, millega tihendati raja põhi ja lõigati sisse klassikajälg. Uisuraja loomiseks kasutati masina järel laia metallplaati ehk *rajapressi* (Lisa 6) ning raja silumiseks sobis ka reformvoodi põhi. Viimastel aastakümnetel tehakse radu peamiselt ATV-dega. (Aan, 2025)

1990. aastate lõpul ärgitas Uno Aan rajama Koeru kaasaja nõuetele vastavat suusarada. Koeru terviseradade valmimine elavdas suusavõistluste korraldamist piirkonnas. Seal peeti Koeru mängude suusavõistlusi ning üheks suuremaks sündmuseks olid olümpiasportlase Pavo Raudsepa auks korraldatud suusasprindid (Lisa 7). Võistlused toimusid kooli võimla taga ning neist võtsid mitmel aastal osa ka Eesti tippsuusatajad (Joonis 11). (Aan, 2025)

Joonis 11. Pavo Raudsepa suusasprindi võistluste ring (Kruusalu, 2026)

Pavo Raudsepa karikavõistlused suusasprindis, mis tõid kokku Eesti paremiku. Meeste sprindi võitis Erki Jallai Pavo Raudsepa ja Ilmar Udami ees. Koeru noormees Gert Kams tuli teist aastat järjest Järvamaa sprindimeistriks. Naiste seas oli kiireim Kaili Sirge, järgnesid Geidi Kruusmann ja Tiina Idavain. Koeru neiu Katre Tatrik sai 6. koha, kuid võitis Järvamaa meistrivõistlustel hõbeda. Noorte arvestuses saavutasid koerukad mitmeid häid kohti, sealhulgas Bert Tippi 4. koha ning Eva Perejainen ja Pilvi Raudsepp 2. ja 3. koha. Kokku osales võistlusel 52 suusatajat. Vasakult: Pavo Raudsepp, Erkki Jallai, Ilmar Udam (Joonis 12). (Aan, 2018)

Joonis 12. Pavo Raudsepa sprindivõistluse võitjad (Raudsepp)

Suusatamine oli populaarne ka Koeru naabruskonnas, Vao külas. Toimusid mitmed erinevad suusavõistlused ja suusamatkad nii Vaol, Udeval kui ka Riigimäel (Lisa 8). Kehalise kasvatus tundeid möödusid tihtipeale suuskadega matkates, sel ajal oli tublisid ja noori suusatajaid palju. Märkimisväärne võistlus toimus 19. veebruaril 1966. aastal, kui Vao kooli kehalise kasvatus õpetaja, Mare Liiva rivistas matkagrupid ning alustati Soome-Eesti matkavõistlust, mis käis “Pioneer” ja “Raketti” ajakirjade auhinnale (Joonis 13). Sellele järgnes 23. veebruaril koolisisene suusavõistlus, kus selgusid parimad erinevatest klassidest. (Koeru Keskkooli arhiiv)

Joonis 13. Soome-Eesti matkavõistlusel osalejad (Vao algkooli fotokroonika, 1945–1974)

2004. aastal toimusid Vaol talimängud, kus sai võistelda ja suusatamiseks. Suusavõistlusel võidutsesid oma vanuseklassis Kaarel Jalakas, Kristina Schumann, Jürjo Jürgen, Geelika Luik, Maario Pihlak, Eva Perejainen, Marion Adusoo, Külli Pirnipuu, Väino Tippi ja Epp Talvik. (Raudsepp, 2004)

Tänapäeval arvatakse, et õigesti valitud varustus on oluline, nii harrastajatele kui ka võistlussuusatajatele, mis vastab mingis mõttes isegi tõele. Koerus suusatades tunnen ise, et varustus ei mängi nii olulist rolli, kui tegeleda sellega hobikorras. Kõigepealt tuleks õppida ära suusatamise põhitõed ja klassikalised liigutused, mitte osta kohe mingid uhked suusad. Suusatamisel on Koerus tugev traditsioon ja selle areng on loonud meile hea aluse ka tänapäevase murdmaasuusatamise harrastamiseks, kus ajaloolised kogemused ja kaasaegne varustus täiendavad teineteist käsikäes.

5. PAVO RAUDSEPA SPORDITEE OLÜMPIANI

Pavo Raudsepp on kõige edukam Koerust pärit suusataja (Joonis 14). Enne suusatamise juurde jõudmist tegeles ta jalgpalliga ja tundis huvi ka jalgrattaspordi vastu (Lisa 9).

Joonis 14. Pavo Raudsepp (Olympedia, 2002)

Pavo mängis lapsena endast vanemate poistega iga päev päikese loojumiseni jalgpalli. Suvevaheajal olid kõik päevad sisustatud – hommikul mõned tunnid kõplamist, siis jalgrattaga järve äärde ujuma ja õhtul jalgpalli mängima. Talvel veetis ta oma vaba aega kelgutades ja suusatades mullamäel või metsas, kust koju jõudis sageli külmunu ja näljasena.

Pavo hakkas rohkem trenni tegema tänu toonasele kehalise kasvatuse õpetaja Arvo Hallimäele. Alguses ei tahtnud keegi trenni minna – polnud motivatsiooni, õpetaja oli rahuliku loomuga ja ei sundinud kedagi. Sellele tagantjärele mõeldes, ehk oligi see õpetaja eesmärk, et poisid ise taipaks, see on parim viis vaba aega sisustada. Nad tegid kõike – mängisid korvpalli, tegelesid kergejõustikuga, suusatasid jne. Seltskond ja küla üldine sportlik õhkkond, aitasid Pavo

sporditee algusele märkimisväärselt kaasa. Pavo arvates hingasid Koerus kõik spordist. Koerus olid platsid ja väljakud küll porised ja kehvad, aga kõigil olid samad tingimused ja kõik pingutasid maksimaalselt.

Pavo Raudsepa teekond ja saavutused suusatamises, rõhutades tema teed olümpiamängudele ning rolli Eesti murdmaasuusatamises. Pavo Raudsepp alustas suusatamist Koerus ning saavutas juba noorena mitmeid võite laste- ja noorteklassides. Edu suusaradadel viis ta õppima ja treenima Otepää spordiinternaatkooli ning osalema rahvusvahelistel võistlustel, kus ta sai häid kohti nii noorte kui ka juunioride arvestuses. (Aan, 2018)

Tollet ajal toimusid igal nädalavahetusel võistlused üle terve Eesti, kui lund oli, siis neli kuud järjest. Kui Pavo käis lasteaia viimases rühmas, siis toimusid Uno Aani eestvedamisel Koerus suusavõistlused, kus osalesid Järva-Jaani ja Koeru Lasteaia lapsed. Koerukad ei osanud suusatada ning Järva-Jaani lapsed võitsid neid ülekaalukalt.

Pavo esimene treener ja suurim motiveerija oli Uno Aan. Üks meeldejääv hetk oli, kui Uno tõi talle umbes 1978–1980 aastal plastiksuusad. Pavo keeras puusuuskadelt sidemed maha ning pani plastikutele peale, et need paremini libiseks. Pavo läks Koerus plastikutega starti ning Uno tegi selle stardis kõigile teatavaks: “Üks mees on plastikud alla saanud”. Pavo sõitis nende suuskadega kümme aastat järjest, seni kuni plastik maha kulus. Pavo esimene noortetreener oli Margus Rajas.

Pavo oli suusaspordi suhtes alguses kahtlev. Juba lasteaias võistles Pavo suusatamises, sellest ajast on meelde jäänud, et Koeru lasteaed kaotas Järva-Jaanile suurelt. Enne Otepää suusakooli minekut ei teadnud ta kindlalt, kas suusatamine on tema ala, kuid juba esimesed murdmaasuusatamise võidud andsid talle kindlustunde, et see on midagi, millega tasub tegeleda. 1986. aastal läks Pavo Otepää suusakooli, kus tema talent ja pühendumus hakkasid kiiresti silma.

Pavo lemmik ala oli tegelikult jalgpall, aga suusatamise kasuks otsustas ta lõpuks rahalise poole pärast – juba 22-aastaselt teenis ta sellega raha. Otepääle suusakooli minnes oli ta veidi kahtlev, aga kui ta juba esimestel võistlustel sai klassikadistantsil teise koha ja võitis vabatehnikas, siis sai ta mõistis, see on tema ala.

1990. aastatel tõusis Raudsepp Eesti paremikku, võites Eesti meistrivõistlustel mitmeid kuld-, hõbe- ja pronksmedaleid ning esindades Eestit juunioride ja täiskasvanute maailmameistrivõistlustel. Tema karjääri üheks tipuks oli osalemine 2002. Aasta taliolümpiamängudel Salt Lake Citys, kus ta saavutas suusasprindis 36. koha. Raudsepp oli ka Eesti esimene sprindimeister ning tegeles tihti sprindivõistlustega, kus ta oli edukas, nii maailmakarikaetappidel ja maratonidel kui ka Eestis ja välismaal (Joonis 15). (Aan, 2018)

Joonis 15. Pavo Raudsepp suusasprindi võistlusel (Protsin, 2022)

Lisaks sportlaskarjäärile on Pavo Raudsepp andnud suure panuse suusasprindi arendamisse Eestis korraldades Koerus ja Rakveres nimelisi sprindivõistlusi. Ta on võitnud kokku 26 Eesti meistrivõistluste medalit ning osalenud maailmakarikaetappidel üle 50 korra. (Aan, 2018)

Suurim pettumus tuli enne Nagano olümpiamänge, kui ta suusakoondisest välja jäi. Kolm meest läksid olümpiale, tema mitte, sellele mõtlemine teeb talle siiani haiget. Vaatamata pettumusele ei andnud ta alla ja jätkas võistlemist. Võistlustel on ta käinud Skandinaavias, Kanadas, Ameerikas ja Venemaal, Aasiasse pole sattunud. Tema kõige kaugem võistluskoht oli Salt Lake City olümpiamängud.

Pavo pidas 21 aastat järjest treeningpäevikut. Ta usub, et kui suusatada tahad, siis peavad korraga töötama käed, jalad ja keha – kõik peab sünkroonis olema, muidu ei tule midagi välja. Pavo tehnikat on ideaalse suusastiili näitena isegi Tartu Ülikoolis näidatud. Ta harrastas peamiselt vabatehnikat ja seal ta ka võitis, klassikas jäi pigem alla.

Pavo suurimaks eeskujuks suusatamises oli Jaanus Beilmann, kes näitas talle, kuidas päriselt kiiresti ja õigesti suusatada. Pavo on harrastussportlastele oma teadmisi ja oskusi edasi andnud Kõrvemaa Matka- ja Spordikeskuses suusatunde läbi viies.

Pavo sõnul pole suusatamiseks vaja ulme-peent riietust. Võib suusatada kõige lihtsamate riietega, kuid paha ei teeks siiski heade suuskade omamine. Üldfüüsiliseks vormiks soovitab ta lihtsaid töid: „Mehed, minge metsa tehke puid! Naised, hoidke koldes tuli elusana“! Elu on oluliselt lihtsam, kui reklaamifirmad soovivad meile pähe määrada. Piisab täiesti tahtest ja soovist. (Saabas, 2017)

Vanasti sõideti tavaliste Visu suuskadega, pikkusega üle kahe meetri – väikese poisina oli nendega keeruline. Saapad olid ka tavalised, seanahast. Need suusad olid väga pikad, umbes kaks meetrit. Ta mäletab, kui ta proovis hüpata, siis ta ei ulatunud suusaninadeni. Pavole kingiti kokku umbes 20 paari suuski, igaüks maksis tol ajal ligikaudu 400 rubla. Praegune väärtus oleks neil umbes 500 – 600 eurot paar, mis on väga suur summa.

Pavol on olnud lepingu kahe suusafirmaga, esimene oli Visu ja teine Atomic. Pavo oli üks viimaseid, kes üldse veel Visu suuskadega sõitis. Suusatootja Atomic esindajad andsid talle umbes 20 – 25 paari suuski korraga. Kui mõni paar ei libisenud või ei sobinud, andis need tagasi, mis sobis jäi kasutusse. Pavo käis isegi nende tehases, kus sai vanu suuski vahetada uute vastu välja. Pavole meeldisid rohkem juba sisse sõidetud suusad, mitte täiesti uued. Uued suusad olid kõvad, nagu ka uued saapad, nendega pidi enne harjuma. Suuski kogunes palju ja kõiki Pavo endale ei hoidnud, vaid müüs üleliigsed suusad, kepid ja saapad maha – mis oli tema palk. Suuskade valikul peab Pavo kõige tähtsamaks nende sobivust ja mugavust. Vale suusk ei libise, ükskõik kui hea on määre (Joonis 16).

Joonis 16. Ramsau MM (Pavo Raudsepa kogu)

Pavo ajal oli hästi oluline osata ise suuski määrada, et sportlane saaks aru, mida tähendab suusa määramine ja toona ei olnud ka määrdemehi. Seetõttu tuli esimesena õppida selgeks lume struktuurid, sest määrded arenesid kiiresti.

Võistlustele võttis Pavo alati kaasa umbes kolm suusakotti. Ühte mahtus 12 paari – kokku siis 36 suuska. Tegelikult töötasid lõpuks ainult mõned, ülejäänud olid lihtsalt varuks.

Esimesele maailmakarika etapile pääses Pavo umbes 1996. aasta novembris. Enne seda oli Soomes üks võistlus, mitte küll MK-etapp, aga mehed olid samad. Pavo lõpetas seal esiviisikus ning seal sai ta aru, et on õigel teel. Suurimad konkurendid olid temast tagapool.

Pavo oli esimene Eesti suusataja, kes sai Soome koondise laagris osaleda. Seal õppis ta väga palju. Seal olid isegi massöörid palju paremad kui Eesti koondises. Tema arvates olid nad nii head, et kui ta Eestisse tagasi tuli, vahetas kohe meie koondise massöörid välja.

Viimastel aastatel on Pavo harva suusatanud. Pavol oli eelmine talv tema elu jooksul esimene, kus ta peaaegu ei suusatanudki. Ainult vabariigi aastapäeval pani Paavo suusad alla, sest toimus matk Tamsalust Porkunisse. Pavo füüsiline vorm on ei ole enam kiita, seetõttu ta seda matka niisama kiiresti läbi sõitma ei läinud, vaid õppis selle asemel ära selle viimase 28 vabastiili sammu, mis on kolmanda astme puhkesamm. Norra suusataja Northug oli esimene mees maailmas, kes sellist sammu sõitis. Kõik mõtlesid, et kuidas ja miks ta seda teeb. Northugi “lollimängimine” oli tegelikult teadlik puhkesamm – viis, kuidas tippudel on võimalik grupis sõites lihasrühmi kasutada ning seeläbi taastuda. See töötab grupis, sest üksinda sõites see pole nii efektiivne.

Tänapäeva suusarajad on sellised nagu vanasti olid autoteed, mida mööda Pavo sõitis. Koerus Põllu tänava rada oli samaväärne tolle aja maailmakarika suusarajaga. Vanasti ei kasutatud ei mingit soola, liiva ning tee oli halvasti lahti lükatud. Kuna Põllu tänaval ei liigelnud peaaegu mitte ühtegi autot, siis sai Pavo seal suuskadega sõita. Põllu tänaval oli isegi valgustus, mille üle oli tal heameel.

Pavolt võiks tänapäeva üha arvutikesksemas maailmas õppida just loomuliku elu hindamist. Ta ei kasuta sageli arvutit, ega loe pidevalt e-maile. Ekraani taga passimise asemel võtab mees välja hoopis saksofoni või teeb kaminasse tule. Nii elatud elu on kordades värvikam ning humoorikam. Kui oma elu on piisavalt seiklusrikas ja lõbus, ei peagi teiste elulugusid teleriekraanilt jälgima. (Saabas, 2017)

KOKKUVÕTE

Töö eesmärk oli välja selgitada, milliste tegurite abil on Koerust sirgunud tipptasemel suusatajaid ning millised varasemad tingimused on võimaldanud neil edu saavutada. Uurisin suusatamise põhitõdesid ja varustust, et mõista, mida vajab nii harrastaja kui ka sportliku eesmärgiga treenija. Samuti keskendusin Pavo Raudsepa teekonnale Olümpiamängudele ning Koeru treeningtingimustele, mis mängisid olulist rolli tema arengu juures. Küsitleda soovisin ka Otepää suusakooli õpilast Gert Kamsi, kellele saatsin täiendava ülevaate saamiseks kunagiste treeningprotsesside kohta küsimustiku. Kahjuks Gert ei vastanud minu küsimustele.

Töös selgus, et suusatamine on Koerus olnud läbi aastakümnete oluline spordiala ning selle arengu juures on määravaks osutunud nii kohalike suusavõistluste traditsioon, vabaaja tegevused kui ka tugev õpetajate ja treenerite toetus. Tulemuste põhjal saan järeldada, et suusatamine on väärtuslik ja arendav spordiala, mida toetab nii varustuse mitmekesisus kui ka kogukonna huvi.

Positiivsena saan välja tuua, et töö koostamine oli ladus. Suusatamise ajaloo, varustuse ja Koeru spordiloo kirjeldamisel oli palju allikaid ja visuaalset materjali. Samuti oli huvitav analüüsida Pavo Raudsepa teekonda sportlasena ja tema näitel näha, kuidas noorest harrastajast, saab rahvusvaheliselt tuntud suusataja. Raskusi valmistas mõnede ajalooliste allikate leidmine ja suusavarustuse eri ajastute tehniliste eripärade täpne kirjeldamine, samuti oli keeruline Koeru vanu suusaradu leida ning töö tulemuste põhjalik analüüs, selle põhjal läbi viia.

Täna õpetaja Siretit, Toomast ja oma juhendajat Marikat, kes aitasid kaasa uurimistöö valmimisele.

KASUTATUD MATERJALID

Avinurme Ajavakk, 1. 2020. Avinurme: MTÜ.

Avinurme Ajavakk, 2. 2020. Avinurme: MTÜ.

Avinurme Ajavakk, 3. 2020. Avinurme: MTÜ.

Avinurme Ajavakk, 4. 2020. Avinurme: MTÜ

Aan, T. 2025. Suusaelu Koerus. Kruusalu, K., küsimustik.

Aan, U. 2018. Koeru sport. OÜ Saara Kirjastus.

Delfi. 2017. Pavo Raudsepp õpetab karud tunni ajaga tantsima. <https://h7.cl/1gZMd>. 30.12. 2025.

Lääne, T. 2007. Suusatamine Eesti rahvusport. Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus.

Raudsepp, M. 2004. Sport. – Koeru Kaja nr 135, veebruar 2004, lk 4.

Raudsepp, M. 2004. Sport. – Koeru Kaja nr 137, aprill 2004, lk 4.

Raudsepp, M. 2004. Valla paremad sportlased. – Koeru Kaja nr 137, aprill 2004, lk 1.

Raudsepp, P. 2007. Pavo Raudsepp – esimene Koerust pärit olümpialane. Uurimistöõ.

Raudsepp, P. 2025. Sporditee. Kruusalu, K., intervjuu.

Suusakade hõõveldamise pink, 1932. Rahvusarhiiv.

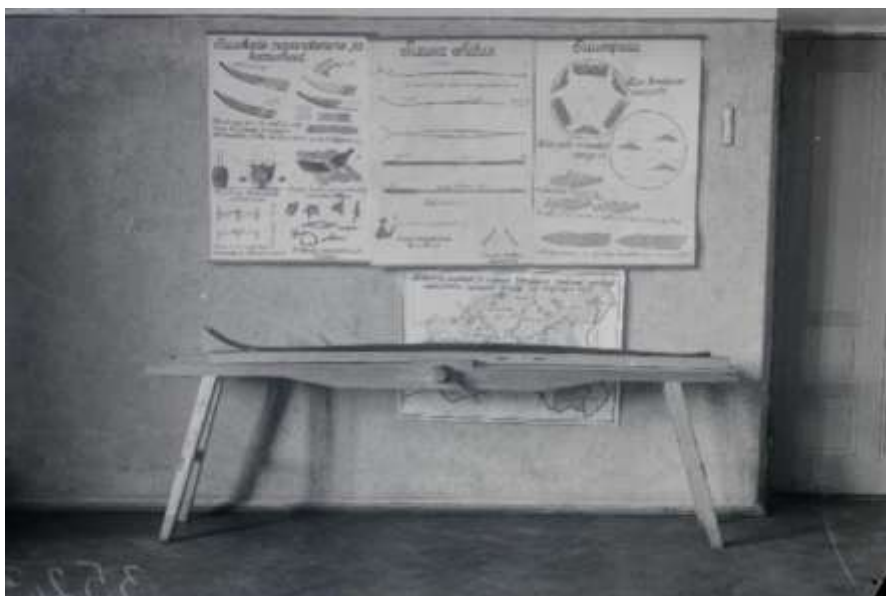
Suusanina painutamine paenepuul, 1931. Rahvusarhiiv.

Vao algkooli fotokroonika, 1945–1974. Koeru Keskkooli arhiiv.

LISA 1. SUUSANINA PAINUTAMINE NING HÖÖVELDAMINE

Suusanina painutatakse paenepuul (Rahvusrhiiv, 1931)

Suusakade hõõveldamise pink (Rahvusrhiiv, 1932)

LISA 2. KOERU KOOLI VANAD SUUSAD

Kooli lapsed sõitsid enamasti kooli suuskadega (Aan, 2025)

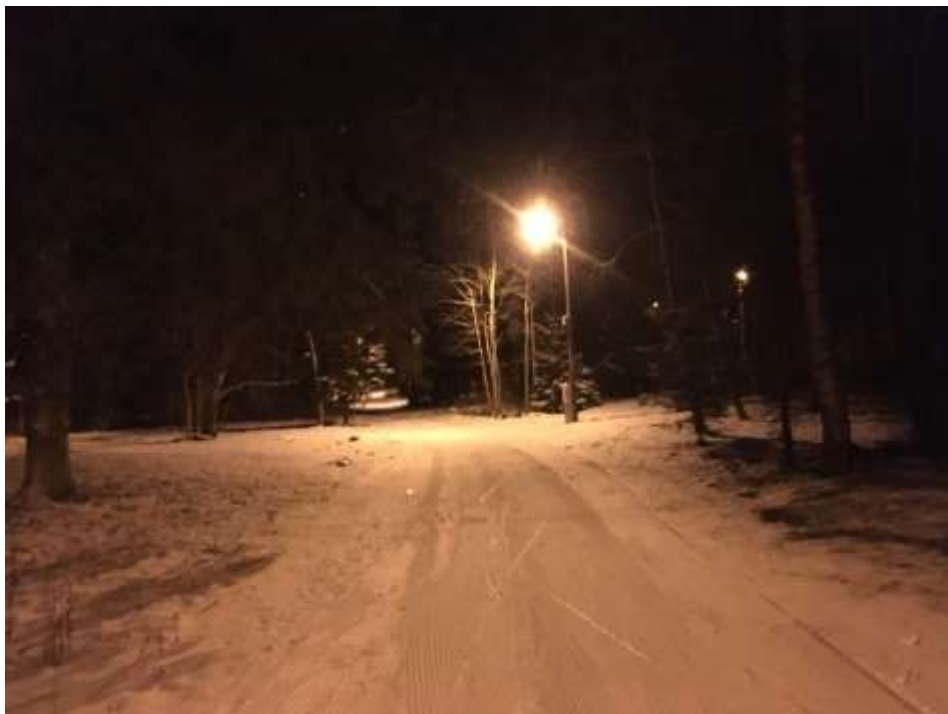

Kooli suusad, mida kasutati kaitseliidus (Aan, 2025)

LISA 3. KOERU TERVISERADA AASTAL 2025

Koeru terviserada (Pärtel, 2025)

Koeru terviserada öhtuhämaruses (Pärtel, 2025)

LISA 4. KOERU-JÄRVA-JAANI SUUSAMARATON

Suusasvõistluse start (Koeru muuseumi kogu)

LISA 5. TUBLIMAD SUUSATAJAD KOERU KULDAJAL

Niina Ööpik õpilastega treeningul, sõidetakse Riigimäele (Koeru muuseumi kogu)

Rallimees Margus Murakas oli noorteklassis ka tubli suusataja (Koeru muuseumi kogu)

Kehalise kasvatuse õpetaja Toomas Aan (Koeru muuseumi kogu)

Mart Laaniste (Koeru muuseumi kogu)

LISA 6. SUUSARADADE RAJAPRESSID

Vana rajapress (Kruusalu, 2025)

Kaasaegne rajapress (Kruusalu, 2026)

LISA 7. PAVO RAUDSEPA SUUSASPRINDI VÕISTLUS KOERUS

1 MÄRTSIL 2003 KELL 13
KOERU KESKKOOLI STAADIONIL

**PAVO
RAUDSEPA**

**SUUSATAMISE
SPRINDIVÕISTLUSED**

- SAMAS SELGITATAKSE
JÄRVAMAA MEISTRID
- EELVÕISTLUSTELE, ALGUS KELL 12, KUS DISTANTSIL
PIKKUS ON 500 M, OODATAKSE KÕIKI SUUSATAJAJAID
OLENEMATA SOOST JA VANUSEST
(d klassist veteranideni)
- PARIMAD PÄÄSEVAD LÕPPVÕISTLUSELE KOOS
PAVO RAUDSEPA JA TEISTE EESTI KIIREMATE
SUUSATAJATEGA.
- VÕITJATELE KARIKAD JA MEDALID.
IGALE OSALEJALE DIPLOM PAVO RAUDSEPA
AUTOGRAMMIGA.

TULE JA SA EI KAHETSE !!!

Pavo Raudsepa sprindivõitluse kuulutus (Kalda, 2003)

Sprindivõistluse lõpuheitlus esikolmiku kohtade nimel (Kalda, 2003)

Esikolmiku lõpuheitluse lahendus (Kalda, 2003)

Sprindvõistluse auhinnad (Kalda, 2003)

LISA 8. VAO KOOLI MATKAMINE/SUUSATAMINE

II klassi parimad suusatajad Vao koolis (Vao algkooli fotokroonika, 1945–1947)

Suusamatk Koidu-Ellaveresse (Vao algkooli fotokroonika 1945–1947)

LISA 9. INTERVJUU PAVO RAUDSEPAGA

1. Kes olid suurimad eeskujud suusatamises?
2. Kumb suusastiil sulle rohkem meeldis, miks?
3. Kas koolipoisina said vaba stiili harrastada ka oma kodukohas või käisid kusagil kaugemal?
4. Mis suusavarustus oli sinu ajal?
5. Kuidas varustus ajaga täienes?
6. Millised suusafirmad olid esindatud ja millega ise sõitsid?
7. Kas suuski määrisid ise?
8. Kuidas suuski määriti?
9. Mis aastal arvati/pääsesid eesti koondisesse?
10. Mis muutus sinu jaoks sinna jõudmisega?
11. Kas suusatamine oli sinu esimene valik spordialadest?
12. Mis sind suusatamise juures võlus et just selline valik?
13. Mis oli alustades kõige keerulisem?
14. Mis tundus suusatamise juures kõige keerulisem?
15. Suusatamine on väga tehniline ala: mis väga hästi õnnestus?
16. Kus võistelnud oled?
17. Kas kooliajal koolinoorte seas oli kõva konkurents?
18. Kus toimusid kooliajal kõige rohkem võistlusi?
19. Kes oli su esimene treener?

LISA 10. INTERVJU KÜSIMUSED GERT KAMSILE

1. Kas teil oli kindel suusagrupp või treener, kellega koos harjutasite?
2. Kus Koerus omalajal sõitsite?
3. Mis sind motiveeris tol ajal suusatama?
4. Kas sa mäletad oma esimest võistlust Koerus? Kuidas see läks?
5. Kes olid sinu suurimad eeskujud või treenerid sel ajal?
6. Mis firma suuskadega ise sõitsid?
7. Kas sinuajal oli mõni legendaarne Koeru suusasõit, mida kõik ootasid?
8. Mis oli su lemmikdistsants või -stiil (klassika või uisustiil)?
9. Kes olid suurimad eeskujud suusatamises?
10. Kas Koerus oli mõni legendaarne treener või spordiinimene, kes noori inspireeris?

LISA 11. INTERVJU KÜSIMUSED TOOMAS AANILE

1. Kus asusid Koerus kunagised suusarajad?
2. Kuidas ja millega hooldati suusaradasid?
3. Kas Koerus toimusid ka suuremad suusavõistlused? Kui jah, siis millal ja kus need peeti?
4. Milliseid suuski ja varustust omal ajal kasutati?
5. Kas suusarajad olid valgustatud või tuli sõita ainult päevavalges?
6. Kuidas korraldati radade hooldus, kui värske lumi maha sadas? Kes selle eest hoolitses?
7. Kas suusatajaid oli palju ja kui aktiivne oli suusaspordi elu Koerus?
8. Kas rajad olid tehtud ka klassikalise stiili jaoks või sõideti rohkem vabatehnikas?
9. Kes ja kuidas panustasid suusaradade rajamisse ja hooldamisse? Kas kogukond, kool, ettevõtted vms?